

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

ФАКУЛТЕТ ЗА СПЕЦИЈАЛНУ ЕДУКАЦИЈУ И РЕХАБИЛИТАЦИЈУ

ВЕЋЕ ЗА ДОКТОРСKE И СПЕЦИЈАЛИСТИЧКЕ СТУДИЈЕ

НАСТАВНО-НАУЧНО ВЕЋЕ

Наставно-научно веће Универзитета у Београду – Факултета за специјалну едукацију и рехабилитацију, на основу члана 50. тачка 21. Статута Факултета за специјалну едукацију и рехабилитацију-пречишћен текст и предлога одлуке Већа за докторске и специјалистичке студије, на IX редовној седници одржаној 07.7.2026. године, донело је одлуку о образовању Комисије за оцену докторске дисертације **„Утицај електронских медија на развој говора код деце узраста од три до пет година”**, кандидаткиње Мире Јовановске, у следећем саставу:

- др Миле Вуковић, редовни професор Универзитета у Београду – Факултета за специјалну едукацију и рехабилитацију, председник;
- др Ивана Илић-Савић, доцент Универзитета у Београду – Факултета за специјалну едукацију и рехабилитацију, члан;
- др Раде Косановић, редовни професор Универзитета у Београду – Стоматолошког факултета, члан.

На основу прегледа и анализе урађене докторске дисертације, Комисија Већу подноси следећи

ИЗВЕШТАЈ

1. ОСНОВНИ ПОДАЦИ О КАНДИДАТКИЊИ

Мира (Симеон) Јовановска рођена је 26.8.1968. у Велесу - Р. Македонија где је завршила основну школу. Средњу медицинску школу завршила је у Штипу 1987., а на Педагошкој академији у Штипу дипломирала је 1989. године. Исте године уписала је Дефектолошки факултет (Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију), Универзитета у Београду, Смер за логопедију. Дипломирала је 1993. године и тиме стекла звање *дипломирани дефектолог-логопед*. Школске 2012/2013. године уписала је двогодишње магистарске студије на Медицинском факултету у Скопљу, које је завршила је 2015 године са просечном оценом 9,70 и тиме стекла звање *магистар јавног здравља* (120 ЕСПБ поена). Докторске академске студије уписала је школске 2019/2020. године на студијском програму Логопедија, Универзитета у Београду – Факултета за специјалну

едукацију и рехабилитацију. Положила је све испите предвиђене наставним планом докторских студија, чиме је остварила 120 ЕСПБ поена.

Рад у струци започела је 1994. године, а од 2001. године запослена је у Центру за рехабилитацију патологије вербалне комуникације у Скопљу на одељењу за дијагностику, хабилитацију и рехабилитацију особа са патолошким стањем у вербалној комуникацији. Од 2007. године ангажована је и на Медицинском факултету у Скопљу, као сарадник–експерт, у извођењу практичне наставе за студенте логопедије.

У жељи за континуираним усавршавањем у области логопедије и сродних дисциплина, похађала је различите сертификоване обуке. Присуствовала је и учествовала у великом броју едукативних семинара и радионица из струке.

Активно и пасивно је учествовала на бројним научним и стручним скуповима у земљи и иностранству. Аутор је и коаутор више стручних и научних радова објављених у научним часописима и зборницима са националних и међународних научно-стручних скупова. Кандидаткиња се бави различитим темама из области поремећаја говора и језика код деце и одраслих.

2. ОСНОВНИ ПОДАЦИ О ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

Наслов: УТИЦАЈ ЕЛЕКТРОНСКИХ МЕДИЈА НА РАЗВОЈ ГОВОРА КОД ДЕЦЕ УЗРАСТА ОД ТРИ ДО ПЕТ ГОДИНА

Обим

Докторска дисертација је написана на 219 страна. Поред основног текста, докторска дисертација садржи: насловну страну на српском и енглеском језику, страницу са информацијама о ментору и члановима Комисије, захвалнице, сажетак и кључне речи на српском и енглеском језику, затим садржај, биографију кандидаткиње, као и изјаве о ауторству, истовестности штампане и електронске верзије и коришћењу. Основни текст докторске дисертације укључује: Увод, Теоријски део, Истраживачки део, Закључке и Литературу.

Теоријски део (од 14. до 101. стране) је подељен на следеће одељке: Карактеристике типичног развоја говора (од 15. до 31. стране), Поремећаји говора код деце (од 33. до 53. стране), Кашнење у језичком развоју (од 54. до 72. стране), Електронски медији (од 73. до 102. стране).

Истраживачки део (од 103 . до 155 . стране) чине: Предмет, циљеви, задаци и хипотезе истраживања (од 104. до 107. стране), *Методологија истраживања* (од 108. до 116. стране), Резултати (од 117. до 155. стране), који су приказани корз 54 табеле и четири графика. Након резултат следи одељак *Дискусија* резултата истраживања (од 156. до 176. стране), затим *Дискусија по хипотезама* (од 176. до 183. стране), Закључци (од 184. до 187. стране),

Научни допринос тезе (од 187. до 189. стране.) и *Импликације за праксу* (од 189. до 191. стране). На крају дисертације налази се списак коришћене *литературе* (од 192. до 221. стране).

Библиографски подаци

Литература садржи 302 библиографске јединице. У списку литературе доминирају инострани научни радови, уз одговарајућу заступљеност домаћих извора који су релевантни за предмет истраживања. Значајан број коришћених референци објављен је у последњих пет, односно десет година, што указује на актуелност и савременост коришћене литературе. Истовремено, у списак су укључене и старије референце које представљају класична и фундаментална дела неопходна за теоријско утемељење истраживања и историјски осврт на проблематику докторске дисертације.

Комисија сматра да су у списку литературе наведени најрелевантнији теоријски и емпиријски научни радови из области логопедије, развојне психологије, неуронаука, педијатрије и других сродних дисциплина, који представљају адекватну научну основу за реализацију истраживања, анализу добијених резултата и формулисање закључака.

3. ПРЕДМЕТ И ЦИЉ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Предмет докторске дисертације односи се на испитивање утицаја електронских медија, односно времена проведеног испред екрана, на говорно-језички развој деце узраста од три до пет година. Истраживање је засновано на полазишту да је рани говорно-језички развој један од најзначајнијих показатеља укупног развоја детета и да представља основу за успешну комуникацију, когнитивно функционисање, социјализацију и касније образовно постигнуће.

Период од треће до пете године живота представља развојно осетљиву фазу током које се интензивно формирају и усавршавају говорне и језичке способности. Истовремено, савремено детињство карактерише све ранија и све интензивнија изложеност различитим електронским медијима, као што су телевизија, паметни телефони, таблети, рачунари и други дигитални уређаји. Њихова доступност и учестала употреба значајно су промениле начин на који деца проводе слободно време, остварују интеракцију са окружењем и стичу говорно-језичка искуства, због чега је испитивање њиховог утицаја постало једно од актуелних истраживачких питања у области логопедије и сродних научних дисциплина.

Главни циљ овог истраживања је *да се испита и анализира утицај електронских медија на говорно-језички развој деце узраста од три до пет година*, са посебним освртом на обим, врсту, садржај и начин коришћења медијских уређаја.

На основу овако постављеног општег циља, произилазе следећи специфични циљеви:

1. Утврдити ниво говорно-језичког развоја код деце узраста три до пет година и идентификовати евентуалне поремећаје или кашњења у артикулацији, фонолошкој диференцијацији и разумевању говора.
2. Идентификовати навике и обрасце употребе електронских медија код деце, укључујући:
 - тип медија који се користи (телевизија, таблет, паметни телефон и др.),
 - дужину дневне изложености,
 - природу садржаја (едукативни, забавни, интерактивни или пасивни),
 - присуство или одсуство надзора од стране родитеља или васпитача.
3. Испитати постојање статистички значајне повезаности између параметара употребе електронских медија и појединих аспеката говорно-језичког развоја, укључујући артикулацију, разумевање, фонолошко разликовање и вокабулар.
4. Утврдити ставове родитеља у вези са утицајем медија на развој говора њихове деце, као и њихове информисаности и васпитне праксе у вези са употребом екрана.
5. Анализирати евентуалне модераторске и медијаторске факторе, као што су образовање родитеља, социоекономски статус, породични односи и општа стимулација у кућном окружењу, који могу утицати на интеракцију између медија и развоја говора.
6. Формулисати препоруке за праксу у образовном и клиничком контексту, на основу добијених резултата – укључујући смернице за здраво коришћење медија, као и интервенције за децу која показују поремећаје у развоју говора повезане са прекомерном изложеношћу екранима.

4. ХИПОТЕЗЕ ОД КОЛИХ СЕ ПОШЛО У ИСТРАЖИВАЊУ

У складу са дефинисаним циљем истраживања формулисане су следеће хипотезе:

Хипотеза 1 - Постоји статистички значајна повезаност изложености деце посматраног узраста електронским медијима и развоја говора.

Хипотеза 2 - Електронски медији имају више негативних него позитивних ефеката на развој говора.

Хипотеза 3 - Електронски медији утичу на развој правилне артикулације гласова код деце предшколског узраста.

Хипотеза 4 - Електронски медији утичу на способност разумевања говора код деце узраста до четири године.

Хипотеза 5 – Постоји статистички значајна повезаност између изложености електронским медијима и показатеља АДХД симптоматологије (непажње, импулсивности и хиперактивности) код деце предшколског узраста.

Хипотеза 6 – Постоје разлике у изложености електронским медијима између дечака и девојчица предшколског узраста

На основу приказаних резултата истраживања може се констатовати да су прва, друга, трећа и четврта хипотеза потврђене.

Добијени резултати указују на постојање статистички значајне повезаности између временаведеног испред екрана и појединих аспеката говорно-језичког развоја деце предшколског узраста. Посебно је утврђена негативна повезаност повећане изложености електронским медијима са правилном артикулацијом гласова, фонемском дискриминацијом и разумевањем говора, што указује да прекомерно времеведено испред екрана може представљати значајан фактор ризика за успорен и отежан говорно-језички развој.

Пета хипотеза није потврђена, с обзиром на то да резултати истраживања нису показали статистички значајну повезаност између временаведеног испред екрана и симптома дефицита пажње и хиперактивности. Истовремено, утврђена је статистички значајна повезаност између појединих показатеља АДХД симптоматологије и говорно-језичких способности, што указује на сложену и мултифакторску природу односа између ових варијабли.

Шеста хипотеза такође није потврђена, јер није утврђена статистички значајна разлика у изложености електронским медијима између дечака и девојчица, ни током радних дана ни током викенда. Добијени налази указују да су електронски медији подједнако заступљени у свакодневном животу деце оба пола.

Може се оценити да су постављене хипотезе логично произашле из предмета и циљева истраживања и да су адекватно проверене применом одговарајуће методологије и статистичких поступака. Добијени резултати пружили су јасне одговоре на постављена истраживачка питања и омогућили доношење релевантних научних закључака о утицају електронских медија на говорно-језички развој деце предшколског узраста. Резултати истраживања у потпуности су у складу са постављеним предметом и циљевима докторске дисертације и представљају поуздану основу за извођење научно утемељених закључака.

5. КРАТАК ОПИС САДРЖАЈА ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација под називом „Утицај електронских медија на развој говора код деце узраста од три до пет година“ конципирана је као оригинално научно истраживање које се бави једном од најактуелнијих тема савремене логопедије, односно испитивањем утицаја електронских медија на говорно-језички развој деце предшколског узраста. Дисертација је систематично организована и структурирана у логички повезане

целине које омогућавају постепено праћење истраживаног проблема, почев од теоријских полазишта, преко методолошког оквира и анализе резултата, до извођења закључака, истицања научног доприноса и разматрања могућности примене добијених резултата у пракси.

Рад се састоји од увода, теоријског и истраживачког дела, закључних разматрања, приказа научног доприноса, импликација за праксу, литературе и прилога. Целокупна структура дисертације одликује се јасном концепцијом, добром систематизацијом и логичним редоследом излагања, при чему су сва поглавља међусобно функционално повезана и усклађена са предметом, циљевима и хипотезама истраживања.

У *Уводу* кандидаткиња образлаже актуелност истраживане проблематике, указујући на све већу изложеност деце предшколског узраста електронским медијима и потребу да се научно испита њихов утицај на говорно-језички развој. Полазећи од савремених друштвених околности и све интензивнију употребу дигиталних технологија у најранијем детињству, истакнут је значај благовременог препознавања фактора који могу утицати на правилан развој говора и језика, као и значај овог проблема за логопедску теорију и праксу.

Теоријски део дисертације обухвата четири тематске целине које представљају научну основу за спроведено истраживање.

У првом поглављу *„Карактеристике типичног развоја говора“*, систематично су приказане фазе говорно-језичког развоја од најранијег узраста до школског периода, са посебним освртом на предшколски узраст као критичан период за формирање говорних и језичких способности. Разматрани су развој рецептивног и експресивног говора, усвајање фонолошког система, развој речника, граматичких структура и комуникацијских способности, као и значај разумевања говора и памћења за целокупан говорно-језички развој. Посебна пажња посвећена је карактеристикама говорно-језичких поремећаја код деце предшколског узраста, чиме је постављен теоријски оквир за разумевање предмета истраживања.

Друго поглавље, *„Поремећаји говора код деце“*, обухвата приказ најзначајнијих говорних поремећаја који се јављају у детињству. Детаљно су анализирани развојни артикулациони поремећаји, поремећаји флуентности, као и моторички поремећаји говора, укључујући вербалну апраксију, дизартрију и анартрију. Поред клиничких карактеристика наведених поремећаја, размотрени су њихова инциденца, преваленца, етиологија и бројни фактори ризика који могу утицати на њихов настанак и развој. Посебан акценат стављен је на биолошке, срединске, медицинске и друге факторе ризика који утичу на говорно-језички развој детета.

Треће поглавље, „*Каињење у језичком развоју*“, посвећено је анализи једног од најзначајнијих развојних проблема у предшколском узрасту. У оквиру овог поглавља разматрани су поремећаји фонемске дискриминације, повезаност когнитивног развоја и развоја говора, као и значај пажње у процесу усвајања и развоја језичких способности. Посебно су анализирани различити облици пажње, њихов развој, поремећаји пажње код деце и њихова повезаност са говорно-језичким развојем. Значајан део поглавља посвећен је приказу досадашњих научних сазнања о утицају електронских медија на пажњу, говор и језик, као и разматрању електронских медија као савременог етиолошког фактора који може утицати на појаву и развој говорно-језичких поремећаја.

Четврто поглавље, „*Електронски медији*“ представља непосредну теоријску основу дисертације. У њему су приказане различите врсте електронских медија, њихова доступност и заступљеност у животу деце предшколског узраста, као и резултати релевантних истраживања која се односе на њихов утицај на развој говора. Анализирани су позитивни, негативни и неутрални ефекти употребе електронских медија, утицај дужине времена проведеног испред екрана, улога родитеља у контроли употребе дигиталних уређаја, феномен зависности од екрана, као и могућа повезаност електронских медија са развојном говорном апраксијом. Кандидаткиња је критички сагледала резултате домаћих и иностраних истраживања и указала на недовољну истраженост ове проблематике у области логопедије, чиме је додатно оправдала потребу за спровођењем сопственог истраживања.

Истраживачки део дисертације започиње јасним дефинисањем предмета, циљева, задатака и хипотеза истраживања. Предмет истраживања усмерен је на испитивање повезаности времена проведеног испред екрана са различитим аспектима говорно-језичког развоја деце узраста од три до пет година. Циљеви, задаци и хипотезе логично произилазе из теоријских полазишта и представљају основу за избор методолошког приступа.

У поглављу које се односи на *методологију истраживања* детаљно су описани план узорковања, варијабле истраживања, место и време спровођења истраживања, као и примењени инструменти. Истраживање је реализовано као неекспериментална, опсервациона крос-секциона студија дескриптивно-аналитичког и корелационог типа, што је у потпуности у складу са постављеним предметом и циљевима истраживања.

Истраживањем је обухваћено 130 испитаника, односно деце оба пола узраста од три до пет година, а узорак је формиран методом пригодног узорковања. Истраживање је спроведено без формирања контролне групе, при чему је тежиште било на испитивању повезаности интензитета и карактеристика употребе електронских медија – времена проведеног испред екрана, врсте уређаја, садржаја којем су деца изложена и начина њиховог коришћења – са показатељима говорно-језичког развоја добијеним применом стандардизованих логопедских инструмената и родитељског упитника.

Кандидаткиња је јасно дефинисала критеријуме за укључивање и искључивање испитаника из истраживања, чиме је обезбеђена хомогеност узорка и смањен утицај потенцијалних конфундирајућих фактора. У истраживање су укључена деца са поремећајима артикулације, просечног или натпросечног интелектуалног статуса, без оштећења слуха, тежих моторичких и телесних оштећења, емоционалних поремећаја и ортодонтских аномалија које би могле утицати на говорно-језички развој. Критеријуми су утврђени на основу анамнестичких података, родитељског упитника и доступне медицинске и психолошке документације.

Истраживање је спроведено током 2025. године у Центру за рехабилитацију патологије вербалне комуникације у Скопљу, након добијања свих неопходних сагласности за његову реализацију. Реализовано је у три међусобно повезане фазе које су обухватиле припрему истраживања и израду истраживачких инструмената, теренско прикупљање података, као и статистичку обраду, анализу и интерпретацију добијених резултата. Током читавог поступка кандидаткиња је непосредно учествовала у селекцији испитаника, прибављању информисаног пристанка родитеља и спровођењу истраживачке процедуре, што указује на висок степен контроле над процесом прикупљања података.

За процену говорно-језичких способности и испитивање постављених истраживачких хипотеза примењен је одговарајући скуп стандардизованих логопедских и психолошких инструмената. У истраживању су коришћени *Глобални артикулациони тест*, *Тест оралне праксије*, *Тест за испитивање разликовања фонема*, *Тест за схватање говора*, *Тест за процену дефицита пажње и хиперактивног поремећаја (ADHDT)*, као и *Упитник за родитеље деце са говорно-језичким поремећајем*, конструисан за потребе овог истраживања. Примењени инструменти омогућили су свеобухватну процену артикулације, оралне праксије, фонемске дискриминације, разумевања говора, симптома дефицита пажње и хиперактивности, као и навика у коришћењу електронских медија. Овако конципирана методологија обезбедила је поуздану основу за проверу постављених хипотеза и научно утемељено тумачење добијених резултата.

У поглављу „*Резултати истраживања*“ приказани су демографски подаци о испитаницима, резултати добијени применом родитељског упитника, као и резултати статистичких анализа којима су испитиване постављене хипотезе. Резултати су систематично приказани у табелама и графиконима, што омогућава њихову јасну интерпретацију и лакше сагледавање утврђених повезаности између испитиваних варијабли.

У поглављу „*Дискусија*“ кандидаткиња критички анализира добијене резултате и пореди их са налазима релевантних домаћих и иностраних истраживања. Посебно су разматрани односи између екранског времена и говорно-језичког развоја, артикулације, фонемске дискриминације, разумевања говора, оралне праксије, дијадохокинезе и

симптома дефицита пажње и хиперактивности. На систематичан начин образложена је потврђеност, односно непотврђеност постављених хипотеза, уз научно утемељено тумачење добијених налаза и указивање на њихов теоријски и практични значај.

У завршним поглављима дисертације изложени су најважнији закључци до којих се дошло на основу спроведеног истраживања, истакнут је научни допринос дисертације, као и импликације за логопедску и педагошку праксу. Посебно је наглашен значај благовременог препознавања потенцијалних ризика које прекомерна изложеност електронским медијима може имати на говорно-језички развој деце, као и потреба за едукацијом родитеља и стручњака у циљу одговорне и контролисане употребе дигиталних медија у предшколском узрасту. Дисертација је завршена приказом коришћене литературе и прилозима који документују спроведено истраживање.

Може се оценити да је докторска дисертација конципирана у складу са савременим научноистраживачким принципима и да је њена структура јасна, логична и методолошки доследна. Сва поглавља су међусобно повезана и чине јединствену целину, при чему теоријска разматрања представљају чврсту основу за емпиријско истраживање, а добијени резултати су критички анализирани и адекватно интерпретирани у светлу савремених научних сазнања. Структура рада у потпуности је усклађена са предметом, циљевима и хипотезама истраживања, што омогућава јасно праћење научне логике рада и потврђује његову научну утемељеност.

6. ОСТВАРЕНИ РЕЗУЛТАТИ И НАУЧНИ ДОПРИНОС ДИСЕРТАЦИЈЕ

Резултати остварени у оквиру докторске дисертације представљају допринос бољем разумевању сложеног односа између изложености електронским медијима и говорно-језичког развоја деце предшколског узраста. Кандидаткиња је спроведеним истраживањем указала да екранско време представља један од фактора који може бити повезан са појединим аспектима говорно-језичког функционисања, али да се његов утицај не може тумачити изоловано, већ у контексту међусобног деловања развојних, породичних и срединских фактора.

Један од најважнијих резултата истраживања односи се на утврђивање повезаности између интензитета изложености електронским медијима и постигнућа у различитим областима говорно-језичког развоја. Добијени налази показали су да је веће време проведено испред екрана повезано са неповољнијим резултатима у појединим доменима језичког функционисања, при чему су се посебно издвојили разумевање говора и фонемска дискриминација као области које показују већу осетљивост на карактеристике медијске изложености.

Ови резултати доприносе бољем разумевању чињенице да електронски медији не утичу једнако на све компоненте говорно-језичког система. Утврђена је различита осетљивост појединих функција, при чему су рецептивни и перцептивни аспекти језика показали већу повезаност са медијским навикама у односу на поједине моторичке компоненте говора. Наведени налази имају посебан значај јер указују на потребу да се у процени утицаја дигиталног окружења узимају у обзир различити аспекти говорно-језичког развоја.

Посебна вредност резултата огледа се у утврђивању значаја контекста у којем дете користи електронске медије. Добијени резултати указују да, поред саме количине времена проведеног испред екрана, важну улогу имају квалитет садржаја, присуство родитељске контроле, могућност комуникације током коришћења медија и степен активног учешћа детета. На овај начин дисертација доприноси савременом схватању електронских медија као фактора чији ефекти зависе од начина употребе и квалитета развојног окружења.

Значајан резултат истраживања односи се и на указивање на могуће механизме посредством којих електронски медији могу бити повезани са говорно-језичким развојем. Добијени налази упућују да се утицај електронских медија највероватније остварује посредно, пре свега кроз смањење времена које дете проводи у непосредној вербалној интеракцији са родитељима и другим особама из окружења. Ограничене могућности за разговор, имитацију, корекцију и активно учешће у комуникацијским ситуацијама могу утицати на квалитет вербалне стимулације која је неопходна за правилан развој говора и језика.

У области артикулације резултати су показали постојање повезаности између већег екранског времена и појаве артикулационих тешкоћа, али без потврде директне узрочно-последичне везе. Овај налаз представља важан допринос разумевању сложености фактора који учествују у развоју говорних способности, јер указује да електронски медији не представљају непосредан узрок говорних поремећаја, већ фактор који може утицати у интеракцији са другим биолошким и срединским чиниоцима.

Резултати који се односе на пажњу, импулсивност и хиперактивност доприносе свеобухватнијем разумевању односа између когнитивних, бихејвиоралних и језичких процеса. Иако није утврђена директна статистички значајна повезаност између времена проведеног испред екрана и показатеља дефицита пажње, добијени резултати указују на повезаност појединих аспеката пажње са говорно-језичким функционисањем, што потврђује потребу за интегративним приступом у проучавању развоја детета.

Научни допринос дисертације огледа се у свеобухватном приступу испитивању односа између електронских медија и говорно-језичког развоја деце предшколског узраста. Посебна вредност истраживања произилази из истовременог сагледавања више различитих

компоненти говорно-језичког функционисања, чиме је омогућено сложеније и прецизније тумачење утицаја дигиталног окружења на развој детета.

Оригинални допринос дисертације представља идентификовање специфичних области говорно-језичког система које су осетљивије на карактеристике медијске изложености. Добијени резултати проширују постојећа сазнања указујући да екранско време није фактор који делује униформно, већ да његов утицај зависи од развојне функције која се посматра, као и од услова у којима се медији користе.

Додатни научни допринос огледа се у развијању сложенијег модела разумевања улоге електронских медија у раном детињству. На основу добијених резултата, екранско време се може посматрати као један од срединских фактора који делује у интеракцији са квалитетом породичне комуникације, језичком стимулацијом и другим развојним карактеристикама детета, а не као самосталан узрок развојних тешкоћа.

Практични значај дисертације огледа се у могућности примене добијених резултата у области логопедске, васпитно-образовне и превентивне праксе. Налази истраживања могу послужити као основа за креирање препорука за развојно примерену употребу електронских медија, едукацију родитеља о значају непосредне комуникације са дететом, као и за рано препознавање деце која се налазе у ризику за појаву говорно-језичких тешкоћа.

Сумирано, докторска дисертација представља оригиналан научни допринос проучавању повезаности електронских медија и говорно-језичког развоја код деце предшколског узраста. Њена вредност огледа се у идентификовању области развоја које су посебно осетљиве на медијску изложеност, указивању на могуће механизме тог односа и у повезивању научних сазнања са практичним потребама савремене логопедске и превентивне праксе.

7. ОБЈАВЉЕНИ И САОПШТЕНИ РЕЗУЛТАТИ КОЈИ ЧИНЕ ДЕО ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Рад у међународном часопису категорије M23

1. Jovanovska, M., Petrović-Lazić, M., & Lazarovska, V. (2025). *The impact of screen time and parental verbal stimulation on speech and language development in preschool children*. *SCIENCE International Journal*, 4(4), 93–97. <https://doi.org/10.35120/sciencej040493j>

Рад у водећем националном часопису категорије M51

1. Jovanovska, M., Lazarovska, V., & Zelić, M. (2025). *Fonološka svesnost kod dece predškolskog uzrasta s razvojnim jezičkim poremećajem*. *Medicinski časopis*, 59(4).

Рад у националном часопису категорије M52

1. Jovanovska, M., Petrović, M., & Lazarovska, V. (2021). *Changes in voice quality of children with cleft lip/palate in relation to children without anomaly*. *Archive of Public Health*, 13(2).

2. Vuković, M., Jovanovska, M., & Jerkić Rajić, L. (2022). *Fonološka svjesnost kaj deca so razvojno jazično narušuvanje*. *Archive of Public Health*, 14(1).

3. Lazarovska, V., & Jovanovska, M. (2021). *The role of age on speech development in subjects with cochlear implants*. *Archive of Public Health*, 13(2).

Саопштење са међународног скупа штампано у целини (M33)

1. Lazarovska, V., Jovanovska, M., Georgievska Jančeska, T., & Gjorgjeska, B. (2023). *Benefiti od implementacijata na kohlearen implant*. У R. Petrov, Z. Jačova, & D. Dimitrova-Radojičić (yp.), *Zbornik na trudovi od VI međunarodna naučna konferencija „30 godini studii po specijalna edukacija i rehabilitacija“* (стр. 551–558). Filozofski fakultet, Univerzitet „Sv. Kiril i Metodij“, Skopje.

Саопштење са међународног скупа штампано у изводу (M34)

1. Lazarovska, V., Jovanovska, M., & Georgievska Jančeska, T. (2023). *Normative framework and current news of the speech therapy profession in Republic of North Macedonia*. У N. Milošević (yp.), *Book of Abstracts of the International Scientific-Professional Congress: Speech and Language Theory and Practice Today* (стр. 52). Serbian Logopedics Association.

8. ЗАКЉУЧАК СА ОБРАЗЛОЖЕЊЕМ НАУЧНОГ ДОПРИНОСА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

На основу анализе докторске дисертације „*Утицај електронских медија на развој говора код деце узраста од три до пет година*“ кандидаткиње Мире Јовановске, чији је ментор проф. др Мирјана Петровић-Лазић, Комисија је констатовала да је дисертација урађена према одобреној пријави и да испуњава све научне и формалне захтеве, чиме су се стекли услови за њену јавну одбрану.

Провером оригиналности докторске дисертације уз помоћ специјализованог софтвера (*iThenticate*) утврђено је подударање текста у обиму од 7%. Увидом у Извештај о провери подударности и Изјаву ментора, Комисија је констатовала да је овај степен подударности последица цитата, библиографских података о коришћеној литератури, општих места, назива инструмената и припадајућих суптестова и ајтема, као и претходно публикованих резултата који су проистекли из докторске дисертације кандидаткиње, што је у складу са чланом 8. Правилника о поступку провере оригиналности докторских дисертација које се бране на Универзитету у Београду.

Према мишљењу Комисије, докторска дисертација представља јединствен и вредан допринос проучавању поремећаја говора код деце. Кандидаткиња је показала добро познавање релевантне литературе и савремених метода процене говорно-језичког развоја и могућег утицаја електронских медија на сметње у домену говора и језика код деце предшколског узраста.

На основу свега наведеног, Комисија закључује да ова докторска дисертација представља оригинално и самостално дело кандидаткиње Мире Јовановске. Комисија једногласно предлаже Већу за докторске и специјалистичке студије и Наставно-научном већу Факултета за специјалну едукацију и рехабилитацију да прихвати Извештај о оцени докторске дисертације „*Утицај електронских медија на развој говора код деце узраста од три до пет година*“ кандидаткиње Мире Јовановске и да га упуту у даљу процедуру.

У Београду, 21.7.2026.

др Миле Вуковић, редовни професор, Универзитет у Београду –
Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију,
председник Комисије

др Ивана Илић-Савић, доцент, Универзитет у Београду –
Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију, члан

др Раде Косановић, редовни професор, Универзитет у Београду
– Стоматолошки факултет, члан